

Свтушенко А. С.

**Науковий керівник: Удовенко Ю.О., к.ю.н., доц.
доцент кафедри правового забезпечення безпеки та бізнесу,
Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ**

ІНФРАСТРУКТУРНІ СЕРВІТУТИ ЯК НОВА ПРАВОВА КОНСТРУКЦІЯ

У сучасних умовах розбудови інфраструктури актуальним є правове забезпечення можливості використання земельних ділянок для розміщення, експлуатації та обслуговування інфраструктурних об'єктів, зокрема через механізм встановлення земельних сервітутів. Право земельного сервітуту, згідно зі статтею 98 Земельного кодексу України [1], передбачає можливість обмеженого, платного або безоплатного користування чужою земельною ділянкою власником, землекористувачем або іншою заінтересованою особою.

Виокремлюючи інфраструктурні сервітути серед існуючих земельних обтяжень, ми сфокусуємо увагу на тих, які безпосередньо обслуговують інженерну та промислову інфраструктуру. Тому, перш за все, звернемо увагу на земельні сервітути, для будівництва та розміщення об'єктів нафтогазовидобування. Фундаментальні правові, економічні та організаційні засади цієї діяльності закріплені у спеціальному Законі України «Про нафту і газ» від 12 липня 2001 р. [2]. Цей акт є ключовим регулятором, що охоплює весь цикл нафтогазової галузі: від особливостей користування нафтогазоносними надрами до власне видобутку, транспортування, зберігання та подальшого використання нафти, газу та продуктів їхньої переробки. Відповідно до статті 18 вище зазначеного закону, надання землі для потреб нафтогазової галузі регулюється земельним законодавством. Ключовим положенням є те, що земельні ділянки будь-якої форми власності та категорії надаються власникам спеціальних дозволів для будівництва, розміщення та експлуатації об'єктів нафтогазовидобування і облаштування родовищ виключно через механізм земельного сервітуту, без зміни їхнього цільового призначення. Це правило не поширюється лише на землі, що мають особливе значення: природно-заповідного, оздоровчого, рекреаційного, історико-культурного та водного фонду.

Використання земель для потреб нафтогазової галузі передбачає обов'язкове відшкодування збитків і втрат власникам та користувачам ділянок. Фінансування всіх робіт із землеустрою та державної реєстрації сервітуту покладається на власника спеального дозволу, який виступає їхнім замовником. Процедура встановлення сервітуту розпочинається з письмового звернення власника спеального дозволу до власника землі, що включає проект договору та пропозицію щодо розміру плати (з індексацією). Друга сторона має 15 днів з дня отримання відповідного звернення для підписання договору або надання мотивованої письмової відмови. У випадку недосагнення згоди, спір вирішується виключно в судовому порядку відповідно до вимог статті 18 Закону «Про нафту і газ», а рішення суду стає підставою для державної реєстрації сервітуту. Встановлений сервітут зберігає свою чинність навіть при зміні власників як земельної ділянки, так і спецдозволу.

Щодо встановлення земельних сервітутів для розміщення об'єктів трубопровідного транспорту. Земельні ділянки трубопровідного транспорту охоплюють простір, необхідний для розміщення наземних та надземних трубопроводів, а також для наземних споруд, що обслуговують підземні трубопровідні комунікації. Хоча спеціалізований Закон України «Про трубопровідний транспорт» [3] класифікує самі трубопроводи на магістральні та промислові, але він безпосередньо не деталізує порядок оформлення земельних сервітутів. Проте, аналіз правових норм та положення п. в-2 ст. 99 Земельного кодексу України свідчить, що саме земельний сервітут є оптимальною та передбаченою законодавством підставою для розміщення таких об'єктів. Крім того, використання земель уздовж трубопроводів обов'язково передбачає встановлення охоронних зон. У межах цих зон земля залишається у власності власника, але її використання обмежується відповідно до закону або укладеної угоди, де режим та розмір зони визначаються законодавством України.

Організаційні та правові механізми регулювання правового режиму земель охоронних зон магістральних трубопроводів мають на меті забезпечення їх стабільної роботи, ефективного використання земельних ресурсів, контроль за проведенням господарської діяльності, дотримання екологічної безпеки та захисту населення й інфраструктури від можливих надзвичайних ситуацій. Ці засади визначені Законом України «Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів» від 17.02.2011 № 3041-VI [4], який у частині першій статті 22 зобов'язує власників і користувачів земельних ділянок дотримуватися встановленого режиму використання таких земель. Цей режим включає як загальні обмеження, що діють незалежно від поділу на внутрішні зони безпеки, так і спеціальні, які встановлюються відповідно до категорій зон безпеки. Для підтвердження наведених нормативних положень доцільно звернутися до судової практики, яка ілюструє застосування правового режиму земель охоронних зон магістральних трубопроводів. Прикладом є судова справа № 509/3712/16-ц від 15.07.2025 р.[5] в якій Верховний Суд дійшов висновку, що в межах охоронної зони магістрального газопроводу, встановленої відповідно до Закону України «Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів», забороняється встановлення будь-яких огорож незалежно від їх типу, оскільки така заборона прямо передбачена як цим Законом, так і пунктом 11 Правил охорони магістральних трубопроводів, затверджених постановою КМУ № 1747 від 16.11.2002 року; обмеження щодо використання землі в охоронній зоні діють з моменту введення об'єкта в експлуатацію та не припиняються у разі зміни власника або користувача земельної ділянки.

Відповідно до статті 18 Кодексу України про надра [6], земельні ділянки для користування надрами надаються в порядку, визначеному земельним законодавством, як правило — після отримання спеціального дозволу або гірничого відводу. У разі передачі ділянки для розробки родовищ місцевого значення місцеві ради одночасно надають і право користування надрами. Показовою є судова справа № 910/19365/23 від 29 січня 2024 року [7], у якій ТОВ «Доломіне», маючи спеціальний дозвіл на видобування корисних копалин, звернулося до суду з вимогою встановити строкові платні земельні сервітути на чотири комунальні ділянки для проведення видобувних робіт згідно з ч. 4 ст. 66 Земельного кодексу України. Радомишльська міська рада відмовила у добровільному укладенні договору, посилаючись на суспільний інтерес і відсутність оцінки впливу на довкілля. Суд дійшов висновку, що така відмова є порушенням закону, оскільки фактично позбавила надрокористувача можливості здійснювати законну господарську діяльність.

Отже, завдяки встановленню земельних сервітутів забезпечується правова основа для розміщення та обслуговування важливих інфраструктурних об'єктів, зокрема в галузях нафтогазовидобування, трубопровідного транспорту та видобутку корисних копалин. Правове регулювання цього процесу сприяє балансуванню інтересів власників земель та користувачів, а також гарантує сталий розвиток інфраструктури. Аналіз судової практики підтверджує ефективність механізмів примусового встановлення сервітутів у разі відсутності добровільної згоди, що є важливим для забезпечення безперервної діяльності у критично важливих сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 26.09.2025).
2. Про нафту і газ: Закон України від 12.07.2001 р. № 2665-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2665-14#Text> (дата звернення: 26.09.2025).
3. Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15.05.1996 № 192/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.09.2025).

4. Про правовий режим земель охоронних зон об'єктів магістральних трубопроводів: Закон України від 17.02.2011 № 3041-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3041-17#Text> (дата звернення: 26.09.2025).

5. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 15.07.2025 у справі № 509/3712/16-ц. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98368266> (дата звернення: 26.09.2025).

6. Кодекс України про надра: Кодекс України від 27.07.1994 р. № 132/94-BP / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 27.09.2025).

7. Рішення Господарського суду міста Києва від 29 січня 2024 року у справі № 910/19365/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117275707> (дата звернення: 27.09.2025).

**Єрмоїна Ю. Ю.,
Науковий керівник: Сушицька Ю. О.,
старший викладач кафедри права
та правоохоронної діяльності
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир**

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Європейський Союз приділяє значну увагу розвитку системи охорони інтелектуальної власності, що підтверджується широким масивом директив і регламентів у цій сфері. В умовах євроінтеграції Україна зобов'язана адаптувати своє законодавство до європейських стандартів, аби забезпечити ефективний захист прав авторів, винахідників та представників креативних індустрій.

Актуальність проблеми зумовлюється тим що в умовах сучасного глобалізованого світу інтелектуальна власність відіграє визначальну роль у стимулюванні інноваційного розвитку, сприяння науково-технічному прогресу та формуванні основ для зміцнення міжнародної конкурентоспроможності держав.

Над проблематикою удосконалення права інтелектуальної власності працювали А. Крусян, О. Кохановська та інші.

У цьому контексті, реформування та покращення законодавчої бази в сфері інтелектуальної власності набувають виняткової важливості. Така потреба випливає з необхідності узгодження вітчизняного законодавства з європейськими нормами, збільшення рівня захисту авторських та суміжних прав, активізації протидії незаконному використанню інтелектуальних продуктів, а також оптимізації процедур патентування для гарантування прозорості та ефективності функціонування цієї системи в сучасних ринкових реаліях.

Мета дослідження полягає у вивченні особливостей правового регулювання інтелектуальної власності в Україні та Європейському Союзі, аналізі проблем і недоліків національної системи захисту прав інтелектуальної власності, а також розробці рекомендацій щодо її вдосконалення з урахуванням європейських стандартів і процесів євроінтеграції.

У Європейському Союзі діє складна, добре організована та уніфікована система захисту інтелектуальної власності, яка охоплює широкий спектр правових аспектів, включаючи авторське право, суміжні права, права на торговельні марки та промислові зразки. З першого червня дві тисячі двадцять третього року цей список збагачено унітарними патентами, що ще більше відкриває можливості для юридичного врегулювання в рамках Союзу. На противагу цьому, в Україні питання охорони інтелектуальної власності все ще вирішуються менш ефективно, що породжує значні перешкоди для власників прав.